

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ЛІТОВКА Олена Петрівна

УДК 371.13:377.8

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Котенєва Ірина Сергіївна,
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, доцент кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Темченко Ольга Василівна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
доцент кафедри наукових основ управління і психології.

Захист відбудеться 19 квітня 2016 року о 15.30 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” у ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов’янськ, вул. Генерала Батюка, 19, ауд. 201.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, Луганська обл., м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 17 березня 2016 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. І. Черв’якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна система вітчизняної освіти потребує підготовлених учителів, які відрізняються цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, які комплексно реалізують у професії свій творчий потенціал та свій спосіб життєдіяльності на основі інтеграції загальнолюдських і професійно значущих цінностей. У ході соціально-культурної та економічної інтеграції України до Європейського освітнього простору майбутні вчителі постають перед низкою викликів: бути високофункційними, коли знання й технології змінюються набагато швидше, ніж покоління людей; бути відповідальними, творчими особистостями, здатними до самоосвіти, саморозвитку й критичного мислення, коли професійні відносини вимагають високої конкурентоспроможності; уміти ефективно функціонувати в умовах інформаційного суспільства.

З огляду на це, важливим завданням системи фахової підготовки в педагогічному коледжі є формування в майбутніх учителів системи позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентоспроможності, до самореалізації в умовах ринкових відносин. Тому процес фахової підготовки в педагогічному коледжі має передбачати не тільки оволодіння майбутніми вчителями системою глибоких знань, професійних умінь і навичок, а й формування в них професійної позиції задля успішної реалізації соціальних запитів та професійно-особистісних інтересів.

Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів викладено в працях О. Абдулліної, О. Антонової, Н. Волкової, В. Гриньової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, О. Кучерявого, О. Пехоти, В. Сластьоніна та ін., підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ I – II рівнів акредитації – В. Кузнецової, Л. Курилової, М. Махмутова та ін.

Методологічні засади становлення людини як суб'єкта життєтворчості висвітлено у філософсько-психологічних дослідженнях К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, А. Брушлинського, І. Кона, О. Леонтьєва, В. М'ясищева, С. Рубінштейна, В. Слободчикова, Д. Узнадзе; А. Адлера (A. Adler), Е. Еріксона (E. Erikson), А. Маслоу (A. Maslow), К. Роджерса (C. Rogers), Е. Фромма (E. Fromm), К. Хорні (K. Horney), К. Юнга (C. Jung) та ін.

Питання теорії й практики формування професійної позиції майбутніх фахівців репрезентовано в студіях О. Заїр-Бек, Є. Климова, А. Маркової, Д. Сьюпера та ін. Професійну позицію педагога в сучасному науковому дискурсі розглядають як невід'ємний складник професійної компетентності та професійної культури (С. Вершловський, І. Колесникова, А. Маркова та ін.), професійно-педагогічної спрямованості (К. Ваганова, В. Сластьонін, Н. Кузьміна та ін.), необхідну умову ефективної професійно-педагогічної діяльності (О. Заїр-Бек, С. Кульневич, В. Сластьонін, В. Семиченко та ін.).

Різні аспекти проблеми формування професійної позиції педагога, зокрема суб'єктної позиції студентів педагогічних спеціальностей в умовах ВНЗ, були предметом докторських та кандидатських дисертацій зарубіжних дослідників. Так, у роботі Г. Аксьонової розкрито теоретико-методологічні засади процесу формування суб'єктної позиції вчителя в процесі професійної підготовки, О. Трещова – становлення професійно-суб'єктної позиції майбутнього вчителя, В. Бедерханової – становлення особистісно зорієнтованої позиції педагога, М. Боритка – становлення професійної позиції педагога-вихователя в системі неперервної освіти; О. Гугорової – формування професійної позиції в студентів вищих педагогічних навчальних закладів, С. Шандибо – формування в майбутнього вчителя професійної позиції прийняття дитини, Г. Семенової – навчальний діалог як засіб формування професійної позиції майбутнього вчителя, С. Будникової – психологічні умови становлення професійної позиції в майбутніх педагогів на етапі педагогічної практики та ін.

Проблему формування професійної позиції майбутніх педагогів висвітлено в дисертаційних роботах українських учених. Так, Л. Красовська дослідила питання формування професійної позиції вчителя в процесі вивчення педагогічних дисциплін, С. Щербина – формування активної професійної позиції майбутніх учителів у процесі педагогічної підготовки у ВНЗ, О. Темченко – педагогічні умови формування професійної позиції вчителя загальноосвітньої школи, О. Цимбал – психолого-педагогічні умови формування суб'єктної позиції студента в процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу, Г. Коваленко – формування акмеологічної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки. Окремі аспекти становлення професійної позиції майбутніх педагогів в умовах педагогічного коледжу викладено в кандидатських дисертаціях О. Баранової (формування гуманістичної позиції студентів педагогічного коледжу) та О. Чозгян (формування суб'єктної професійної позиції в студентів педагогічного коледжу). Разом з тим, як засвідчили результати теоретичного аналізу, проблема формування професійної позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі не була предметом спеціального дослідження.

Актуальність роботи зумовлена також *протиріччями* між: зростаючими вимогами сучасного суспільства до підготовки педагога з усталеною професійною позицією та невідповідністю повною мірою системи педагогічної освіти цьому завданню; потужним потенціалом освітнього процесу вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації та недостатньою його реалізацією в процесі формування професійної позиції випускника педагогічного коледжу; потребою сучасної школи, педагогічної та батьківської спільноти в учителях зі сформованою професійною позицією, що забезпечує організацію навчально-виховного процесу на засадах педагогіки співробітництва та співтворчості, і